

2. Кісенко В. П. Основні напрями діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України в досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень. *Південноукраїнський правничий часопис*. Вип. 4. 2019. URL: https://sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_3/10.pdf

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Тихонова Д. С. Форми професійної підготовки поліцейського в Україні. *Соціальне право*. Вип. № 1. 2021. С. 39–45.

Білека Аліна Анатоліївна,
доцент кафедри управління
у сфері цивільного захисту
навчально-наукового інституту
цивільного захисту
Національного університету
цивільного захисту України,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМНОСТІ Й АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наявність у національному правопорядку формально інституціоналізованого корпусу системоутворюючих нормативно-правових актів, до якого належать Конституція України, спеціальне законодавство у сфері правового режиму державного кордону, функціонування Державної прикордонної служби України та здійснення прикордонного контролю, а також рамкові акти безпекового спрямування, не трансформуються у цілісну, ієрархічно узгоджену та функціонально інтегровану модель правового забезпечення прикордонної безпеки. Навпаки, відповідний нормативний масив демонструє ознаки системної фрагментації, внутрішньої декогеренції та темпоральної асинхронності, що в умовах правового режиму воєнного стану екстраполюється у множинні правозастосовні дисфункції та концептуально-доктринальні антиномії [1; 2].

У межах сучасного наукового дискурсу простежується стійка тенденція до інтерпретації зазначеного феномену як вияву нормативної ентропії, що виявляється у неузгодженості правових приписів різних рівнів юридичної сили, інституційному дублюванні владно-

управлінських функцій, розмитості компетенційного профілю суб'єктів сектору безпеки і оборони, а також у недостатній операціоналізації механізмів охорони і захисту державного кордону [3, с. 196; 4, с. 78]. Додатковим фактором, який посилює зазначені дисфункції, виступає хронологічне відставання значної частини нормативних конструкцій від динаміки безпекового середовища, зумовленої триваючою збройною агресією [2].

Особливої уваги потребує концептуально-методологічний дефіцит чинного законодавства, що виявляється у відсутності легально визначених категорій «прикордонна безпека» та «безпека державного кордону» як базових елементів відповідного правового інституту.

Така дефініційна лакуна унеможлиблює формування когерентного термінологічного поля, дезінтегрує міжвідомчу комунікацію та знижує рівень предиктивності судової практики [5]. У цьому контексті термінологічна дихотомія «охорона» – «захист» набуває ознак не лише семантичної, а й нормативно-функціональної асиметрії: конституційний рівень правового регулювання оперує категорією захисту (ст. 17 Конституції України), натомість спеціальне законодавство інституціоналізує охорону як складову загальнодержавної системи захисту (ст. 2 Закону України «Про державний кордон України») [6; 7]. Вказана асиметрія продукує множинність інтерпретаційних моделей та ускладнює координаційні механізми у межах міжсекторальної взаємодії та кризового менеджменту.

Проблематика співвідношення національного та міжнародного права у прикордонній сфері характеризується наявністю доктринально та практично некоректних інтерпретацій, зокрема щодо уявного «конституційного пріоритету» міжнародних договорів. Конституційна модель інтеграції міжнародного права має інкорпораційний характер і передбачає включення ратифікованих договорів до національної правової системи (ст. 9 Конституції України) [6], натомість колізійні механізми пріоритетності формалізуються у спеціальному законодавстві про міжнародні договори [8]. Ігнорування цієї диференціації призводить до методологічних помилок у процесі імплементації *acquis* Європейського Союзу, ускладнює адаптацію національного законодавства до стандартів Schengen Borders Code [9] та знижує ефективність євроінтеграційних трансформацій.

Воєнний контекст функціонування держави актуалізує низку матеріально-правових розривів, що свідчать про структурну інерційність законодавчого регулювання. Нормативні акти, які

визначають правовий статус Державної прикордонної служби України [10] та процедурні засади здійснення прикордонного контролю [11], не репрезентують у достатньому обсязі новітні параметри безпекового середовища, зокрема інтеграцію прикордонного відомства до складу сил оборони, полісуб'єктну модель взаємодії у секторі безпеки, технологізацію прикордонної діяльності, а також нові типи загроз, включаючи кібернетичні та гібридні [2; 5].

Кібернетичний та інформаційний контури прикордонної безпеки функціонують переважно в площині підзаконного регулювання, що свідчить про їх нормативну маргіналізацію. Попри формальне включення Державної прикордонної служби України до національної системи кібербезпеки (Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України») [12], законодавство не забезпечує належної конкретизації її повноважень у сфері моніторингу транскордонних інформаційних потоків, обміну інцидентною інформацією та участі у спільних операціях [5].

Сегмент юридичної відповідальності у прикордонній сфері характеризується високим рівнем нормативної фрагментації та відсутністю системної уніфікації. Розпорошеність складів правопорушень між Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України [13; 14], їх неповна кореляція та неоднорідність санкційного механізму формують передумови для неоднакового правозастосування та зниження ефективності протидії транскордонній злочинності [3].

Додатковим індикатором системної кризи є феномен гіпертрофованого підзаконного нормотворення, який виступає компенсаторним механізмом законодавчої інерції. Делегування значного обсягу регулятивних повноважень органам виконавчої влади без належного законодавчого каркасу призводить до нормативної інфляції, розбалансування ієрархії джерел права та виникнення міжвідомчих колізій [2; 5].

Євроінтеграційний вимір розвитку актуалізує необхідність інституціоналізації інтегрованого управління кордонами як самостійного правового інституту. Наразі його нормативне закріплення має переважно програмний характер (Стратегія інтегрованого управління кордонами) [15] і не забезпечує достатнього рівня юридичної визначеності щодо процедур обміну інформацією, управління ризиками та міжвідомчої координації, що ускладнює досягнення сумісності з європейськими інформаційними системами (SIS, VIS, EURODAC, ETIAS) [9].

У міграційно-гуманітарному сегменті прикордонної політики воєнний стан детермінує загострення проблем первинної ідентифікації, надання міжнародного та тимчасового захисту, а також реалізації процедур повернення і реадмісії. Переважання підзаконного регулювання у цій сфері не забезпечує належного рівня правових гарантій і парламентського контролю, що суперечить людиноцентричній парадигмі (ст. 3 Конституції України) [6].

Інституційна трансформація системи управління прикордонною безпекою, зокрема посилення координаційної ролі Міністерства внутрішніх справ, має амбівалентний характер: поряд із уніфікацією правозастосування вона зумовлює ускладнення оперативності прийняття рішень у кризових умовах [2].

Отже, правове забезпечення прикордонної безпеки України перебуває у стані системної трансформаційної напруженості, що виявляється у комплексі взаємопов'язаних дисфункцій: дефініційній невизначеності, нормативній декогеренції, темпоральній неадекватності, гіпертрофії підзаконного регулювання, неуніфікованості відповідальності, а також інституційній незавершеності кібернетичного та євроінтеграційного компонентів [1–5].

Подолання зазначених дисфункцій потребує переходу до кодифікаційно орієнтованої моделі нормотворення, що передбачає системну реконфігурацію правового масиву, законодавчу інституціоналізацію інтегрованого управління кордонами, уніфікацію деліктних складів, нормативне закріплення повноважень у кібер- та інформаційній сферах, а також гармонізацію з *acquis* Європейського Союзу [2; 9; 15].

Список використаних джерел

1. Bityak Y. P. Administrative law of Ukraine. Kharkiv : Pravo, 2019.
2. Honcharenko V. H. Problems of legal support of state border security. *Journal of Border Studies*. 2020. 5 (2). P. 75–89.
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>
4. Закон України «Про державний кордон України» від 4 листоп. 1991 р. № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
5. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квіт. 2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15>
6. Закон України «Про прикордонний контроль» від 5 листоп. 2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>
7. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

8. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

9. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовт. 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.

10. Shevchuk S. Judicial lawmaking: The European Court of Human Rights and Ukrainian doctrine. Kyiv : Reflections, 2018.

11. Sytnyk H. P. State security of Ukraine: Theory and practice. Kyiv : NADU, 2017.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

14. Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code). *Official Journal of the European Union*. 2016.

15. Integrated Border Management Strategy in Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine. 2019.

Крушеницький Андрій Васильович,
старший слідчий в ОВС 3-го відділу
(методичної роботи та правового
забезпечення) управління організації
роботи та методичного забезпечення
ГСУ НП України, доктор філософії
в галузі права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕВІДКЛАДНИХ ОБШУКІВ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У сучасних умовах розвитку кримінального процесуального законодавства та функціонування системи кримінальної юстиції особливої актуальності набуває питання правового регулювання невідкладних обшуків. Практика досудового розслідування свідчить, що саме інститут невідкладного обшуку перебуває на перетині двох фундаментальних цінностей: необхідності забезпечення ефективності кримінального провадження та гарантування конституційного права особи на недоторканність житла чи іншого володіння.

Відповідно до ст. 234 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), обшук проводиться з метою виявлення